

Designing a Model of Sports Participation of Secondary School Students in Tabriz Based on Psychological and Sociological Factors

Ali Hajiri Azar¹ | Mohammad Rahim Najafzadeh^{2✉} | Jafar Barghi Moghaddam³ | Habib Mohammadpour Yaghini⁴ | Mahmoud Elmi⁵

1- Department of Physical Education, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Email: ali_hajiriazar711@gmail.com

2- Corresponding Author, Department of Physical Education, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Email: paulochiesa23@gmail.com

3-Department of Physical Education, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Email: jbmoghaddam@gmail.com

4-Department of Physical Education, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Email: mohammadpour@iaut.ac.ir

5- Department of Sociology, Ta.C., Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Email: drmahmodelmi@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 26 August 2025

Revised 23 September 2025

Accepted 27 September 2025

Published 30 December 2025

Keywords:

Sports participation,

School sports,

Psychological factors,

Sociological factors.

ABSTRACT

Objective: The purpose of the present study was to design a model of sports participation of secondary school students in Tabriz based on psychological and sociological factors. T

Methods: This research method was descriptive-correlational in nature, and data were collected through fieldwork. The statistical population included all students, teachers, and principals of secondary schools in Tabriz. Using simple random sampling, 384 individuals were selected as the research sample. The data collection tool was a researcher-made questionnaire. The face and content validity of the questionnaire were examined by 12 experts in sports management, entrepreneurship, and business, while construct validity was assessed through structural equation modeling. The reliability coefficient of the questionnaire was above 0.7, indicating that the instrument was valid and reliable. To analyze the data, statistical methods such as mean, standard deviation, frequency percentage, convergent validity, composite reliability, factor loadings, and t-values of items were applied, along with structural equation modeling using PLS software (version 4).

Results: The findings revealed that the combination of psychological and sociological factors including positive attitude, family and community support, program improvement, learning tools, and educational resources play a fundamental role in strengthening students' sports participation.

Conclusions: Accordingly, it can be concluded that considering these factors in educational and sports policies and programs will foster greater motivation, improve the quality of sports activities, and promote sustainable participation among students.

Cite this article: Hajiri Azar, Ali. Najafzadeh, Mohammad Rahim., Barghi Moghaddam, Jafar. & mohammadpour Yaghini, Habib. & Elmi, Mahmoud. (2025). Designing a Model of Sports Participation of Secondary School Students in Tabriz Based on Psychological and Sociological Factors. *Jahesh*, 3 (4), 31-44.

© The Author(s).

Publisher: Gorgan Branch, Islamic Azad University.

طراحی مدل مشارکت ورزشی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز مبتنی بر عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی

علی هجیری آذر^۱ | محمد رحیم نجف زاده^۲ | جعفر برقی مقدم^۳ | حبیب محمدپور یقینی^۴ | محمود علمی^۵

۱- گروه تربیت بدنی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه ali.hajiriazar711@gmail.com

۲- نویسنده مسئول، گروه تربیت بدنی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه paulochiesa23@gmail.com

۳- گروه تربیت بدنی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه jbmoghaddam@gmail.com

۴- گروه تربیت بدنی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه mohammadpour@iaut.ac.ir

۵- گروه جامعه‌شناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. رایانامه drmahmoodelmi@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

هدف: هدف از تحقیق حاضر، طراحی مدل مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز مبتنی بر عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی بود.

روش پژوهش: روش تحقیق حاضر، به لحاظ ماهیت توصیفی از نوع همبستگی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت میدانی انجام گرفت. جامعه آماری تحقیق، شامل کلیه دانش‌آموزان، معلمان و مدیران مدارس دوره دوم متوسطه شهرستان تبریز بود. به منظور انتخاب نمونه پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه توسط ۱۲ نفر از اساتید مدیریت ورزشی، کارآفرینی و کسب و کار مورد بررسی قرار گرفت و روایی سازه پرسشنامه نیز از طریق مدلسازی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت. پایایی پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ بود که نشان دهنده معتبر و مورد اعتماد بودن ابزار تحقیق بود. به منظور بررسی داده‌های تحقیق حاضر از روش‌های آماری میانگین، انحراف استاندارد، درصد فراوانی، روایی همگرا، پایایی مرکب، بار عاملی و مقادیر تی هر یک از گویه‌ها و مدلسازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار PLS نسخه ۴ انجام گرفت.

یافته‌ها: نتایج تحقیق بیانگر آن است که ترکیب عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی از جمله نگرش مثبت، حمایت خانواده و جامعه، ارتقای برنامه‌ها، ابزارهای یادگیری و منابع آموزشی، نقشی اساسی در تقویت مشارکت ورزشی دانش‌آموزان ایفا می‌کند؛

نتیجه‌گیری: بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که توجه به این عوامل در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی و ورزشی مدارس، زمینه‌ساز افزایش انگیزش، ارتقای کیفیت فعالیت‌های ورزشی و توسعه مشارکت پایدار دانش‌آموزان خواهد بود.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۶/۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۷/۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۷/۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۹

کلیدواژه‌ها:

مشارکت ورزشی،

ورزش مدارس،

عوامل روانشناختی،

عوامل جامعه‌شناختی.

استناد: هجیری آذر، علی؛ نجف زاده، محمد رحیم؛ برقی مقدم، جعفر؛ محمدپور یقینی، حبیب و علمی، محمود (۱۴۰۴). طراحی مدل مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز مبتنی بر عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی. *جهش*، ۳ (۴)، ۳۱-۴۴.

© نویسنندگان.

ناشر: واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی.

مقدمه

زندگی بدون تحرک به عنوان یکی از عوامل خطر اصلی بیماری‌های قلبی و سایر بیماری‌های مزمن مطرح است و بر اساس شواهد، خطر ابتلا به این بیماری‌ها در افراد کم‌تحرک حدود دو برابر بیشتر می‌باشد (پالمر، ۲۰۲۲). در مقابل، فعالیت بدنی و ورزش منظم به عنوان یکی از رفتارهای کلیدی ارتقاء سلامت، می‌تواند نقش مهمی در پیشگیری یا به تأخیر انداختن بیماری‌های مزمن، کاهش مرگ‌ومیر زودرس و ارتقاء کیفیت زندگی ایفا کند. علاوه بر آثار جسمانی، تحقیقات متعدد نشان داده‌اند که ورزش منظم با کاهش اضطراب و افسردگی، افزایش رضایت از زندگی و ارتقاء سلامت روان نیز همراه است (وایت و همکاران، ۲۰۱۸). فعالیت بدنی که در تعریف ساده به هر نوع حرکت بدن توسط عضلات و استخوان‌ها همراه با مصرف انرژی اطلاق می‌شود، نه تنها برای سلامت جسمانی بلکه برای توسعه مهارت‌های اجتماعی و روانی نیز اهمیت دارد (مصلحی‌فرد و همکاران، ۱۴۰۳). انجام تمرینات ورزشی منظم می‌تواند بر کاهش کلسترول، بهبود فشار خون، پیشگیری از بیماری‌های مغزی و حتی تسریع در روند بهبود پس از سکته قلبی مؤثر باشد. بر اساس توصیه متخصصان، نوجوانان روزانه حداقل ۶۰ دقیقه فعالیت بدنی با شدت متوسط تا شدید نیاز دارند (بورک و همکاران، ۲۰۲۳). با این حال، سبک زندگی مدرن گرایش به کم‌تحرکی را افزایش داده و این روند به‌طور چشم‌گیری در کودکان و نوجوانان مشهود است (کاپون و همکاران، ۲۰۲۳).

یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد سطح فعالیت بدنی کودکان و نوجوانان به میزان قابل توجهی پایین‌تر از استانداردهای سازمان جهانی بهداشت است و با افزایش سن بیش‌ترین کاهش مشارکت ورزشی مشاهده می‌شود (فپیس و همکاران، ۲۰۲۵). در چنین شرایطی، بررسی عوامل تعیین‌کننده مشارکت ورزشی دانش‌آموزان اهمیت دوچندان پیدا می‌کند. از منظر روانشناختی، انگیزش، خودکارآمدی، ادراک از توانایی‌های جسمانی و علاقه‌مندی فردی از مهم‌ترین متغیرهایی هستند که می‌توانند مشارکت ورزشی را پیش‌بینی کنند (عسگری و همکاران، ۱۴۰۴). انگیزش، به‌عنوان یک ساختار روان‌شناختی، شامل نیروهای درونی و بیرونی است که افراد را به مشارکت در ورزش سوق می‌دهد. نظریه خودتعیین‌گری دسی و رایان (۲۰۰۰) بیان می‌کند که انگیزش طیفی از انگیزش درونی تا بیرونی و در نهایت بی‌انگیزشی را در بر می‌گیرد. بدین ترتیب، میزان و نوع انگیزش می‌تواند تعیین‌کننده تداوم یا ترک فعالیت ورزشی دانش‌آموزان باشد (ریوندی و همکاران، ۱۴۰۲)؛ از سوی دیگر، عوامل جامعه‌شناختی مانند حمایت خانواده، تشویق معلمان تربیت‌بدنی، نفوذ همسالان، امکانات مدرسه، رسانه‌ها و هنجارهای فرهنگی نیز نقشی کلیدی در میزان مشارکت ورزشی ایفا می‌کنند (بهزادینیا و همکاران، ۱۴۰۴). برای مثال، وجود نگرش مثبت خانواده نسبت به ورزش، دسترسی به امکانات ورزشی و الگوسازی توسط دوستان یا قهرمانان ورزشی می‌تواند سطح مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی را افزایش دهد (تراوتوکا و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دختران به دلیل محدودیت‌های فرهنگی، اجتماعی و نگرش‌های کلیشه‌ای کم‌تر از پسران در ورزش مشارکت می‌کنند و این امر نیازمند سیاست‌گذاری‌های حمایتی ویژه است (سانچز و همکاران، ۲۰۲۰)؛ بنابراین، مشارکت ورزشی دانش‌آموزان تنها یک رفتار فردی ناشی از علاقه یا توصیه بهداشت عمومی نیست، بلکه محصولی چندعاملی است که از تعامل متغیرهای روانشناختی (انگیزش، اعتماد به نفس، علاقه) و جامعه‌شناختی (حمایت خانواده، نقش مدرسه، فرهنگ و هنجارها) شکل می‌گیرد (اودوک و همکاران، ۲۰۲۴). شناخت این عوامل می‌تواند به سیاست‌گذاران آموزشی، معلمان و والدین کمک کند تا زمینه‌های بهتری برای ارتقاء مشارکت ورزشی دانش‌آموزان فراهم آورند و از این طریق سلامت جسمی، روانی و اجتماعی نسل آینده تضمین شود (زارع و همکاران، ۱۴۰۴).

مطالعات متعددی در زمینه رفتار فعالیت بدنی کودکان و نوجوانان نشان داده‌اند که با افزایش سن، میزان فعالیت بدنی آن‌ها به‌طور چشم‌گیری کاهش می‌یابد و این امر به‌ویژه در دوران انتقال از مدرسه ابتدایی به مقطع متوسطه موجب افزایش شیوع چاقی و اضافه

وزن می‌شود (اودوک و همکاران، ۲۰۲۴). همچنین یافته‌های دیاز و همکاران (۲۰۱۹) و قبادی و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که بسیاری از کودکان برای مشارکت اثربخش در فعالیت‌های ورزشی نیازمند مهارت‌های حرکتی بنیادی و آموزش‌های هدفمند هستند؛ این شواهد بیانگر آن است فعالیت بدنی و ورزشی دانش‌آموزان، در دهه اخیر به یکی از موضوعات کلیدی در تحقیقات مربوط به تربیت بدنی، سلامت و روان‌شناسی ورزشی تبدیل شده است (برقی و همکاران، ۱۴۰۴).

برای ورزش فراهم می‌کند و احتمال مشارکت پایدار دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد. در مقابل، نبود زیرساخت‌ها یا محدودیت‌های با توجه به اهمیت مزایای جسمی، روانی و اجتماعی فعالیت بدنی، یکی از مسائل اساسی در این حوزه، شناسایی فرایندهای تعیین‌کننده مشارکت ورزشی دانش‌آموزان است (مهیا و همکاران، ۱۴۰۳). انگیزش به‌عنوان یکی از مهم‌ترین متغیرهای روان‌شناختی، نقش برجسته‌ای در پیش‌بینی تداوم فعالیت ورزشی دارد (مرادی و همکاران، ۱۳۹۶). انگیزش می‌تواند درونی یا بیرونی باشد و تحت تأثیر ادراک فرد از توانایی‌ها، علاقه‌مندی، میزان لذت از فعالیت و همچنین پاداش‌ها یا فشارهای بیرونی شکل گیرد (دسی و رایان، ۲۰۰۰). نظریه خودتعیین‌گری دسی و رایان (۲۰۰۰) نشان می‌دهد که انگیزش طیفی از انگیزش درونی تا بیرونی و در نهایت بی‌انگیزگی را شامل می‌شود که هر یک پیامدهای متفاوتی بر میزان مشارکت ورزشی دارند (مورفی و همکاران، ۲۰۲۲)؛ از سوی دیگر، کودکان و نوجوانان ممکن است به دلایل مختلفی در فعالیت‌های ورزشی مشارکت نکنند. عواملی همچون باور به ناتوانی، احساس ناکارآمدی، کمبود انگیزه برای تلاش، ارزشمند نبودن فعالیت ورزشی در سبک زندگی فردی و تجربه نکردن لذت از ورزش می‌توانند زمینه‌ساز بی‌انگیزگی باشند (کاچون و همکاران، ۲۰۲۳).

علاوه بر عوامل روانشناختی، عوامل جامعه‌شناختی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دارند. حمایت خانواده، نگرش والدین به ورزش، نقش معلمان و مربیان، تشویق و الگوسازی همسالان، دسترسی به امکانات ورزشی و هنجارهای فرهنگی - اجتماعی از جمله متغیرهایی هستند که می‌توانند مشارکت یا عدم مشارکت دانش‌آموزان را شکل دهند. برای مثال، محیطی که فعالیت بدنی در آن ارزشمند شمرده می‌شود، فرصت‌های بیشتری فرهنگی و اجتماعی می‌تواند مانع جدی بر سر راه فعالیت ورزشی به‌ویژه در میان دختران باشد؛ بنابراین، مشارکت ورزشی دانش‌آموزان پدیده‌ای چندبعدی است که تحت تأثیر تعامل عوامل روانشناختی (مانند انگیزش، خودکارآمدی، علاقه‌مندی و ادراک توانایی‌ها) و عوامل جامعه‌شناختی (مانند حمایت خانواده، نقش مدرسه، همسالان و فرهنگ جامعه) شکل می‌گیرد. بر این اساس، تحقیق حاضر درصدد است تا با طراحی مدلی مبتنی بر این دو دسته عوامل، الگوی مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز را تبیین نماید.

روش‌شناسی

روش تحقیق حاضر، به لحاظ ماهیت توصیفی از نوع همبستگی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت میدانی انجام گرفت. جامعه آماری تحقیق، شامل کلیه دانش‌آموزان، معلمان و مدیران مدارس دوره دوم متوسطه شهرستان تبریز بود. به منظور انتخاب نمونه پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید تا تمامی افراد جامعه فرصت برابر برای انتخاب شدن داشته باشند. حجم نمونه با توجه به جدول مورگان تعیین شد و در نهایت تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. به منظور رعایت اصل نمایندگی و دقت بیشتر در تعمیم نتایج، ترکیب نمونه بر اساس نسبت جمعیتی هر گروه (دانش‌آموزان، معلمان و مدیران) مشخص و به‌طور تصادفی انتخاب شد. همچنین، برای افزایش روایی نتایج، تلاش شد تا نمونه‌گیری از مدارس مختلف با در نظر گرفتن جنسیت، موقعیت جغرافیایی و شرایط تحصیلی صورت گیرد تا پراکندگی مناسبی از ویژگی‌های جمعیت مورد مطالعه پوشش داده شود. ابزار

تحقیق پرسشنامه محقق ساخته بود روایی آن به تایید ۱۲ نفر از اساتید و متخصصان مدیریت ورزشی رسید و پایایی مرکب آن از طریق آزمون معادلات ساختاری با کمک نرم‌افزار PLS نسخه ۴ انجام گرفت.

یافته‌های پژوهش

از آنجایی که معیار آلفای کرونباخ یک معیار سنتی برای تعیین پایایی متغیرها می‌باشد، روش حداقل مربعات جزئی (PLS) معیار مدرن‌تری نسبت به آلفای کرونباخ به نام پایایی ترکیبی به کار می‌برد. در صورتی که مقدار پایایی ترکیبی برای هر متغیر بالاتر از ۰/۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل‌های اندازه‌گیری دارد و مقدار کمتر از ۰/۶ عدم وجود پایایی را نشان می‌دهد. همان طور که در جدول زیر مشخص شده است، مقدار مربوط به این معیارها یعنی آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی متغیرها در هر ۶ متغیر بالاتر از ۰/۷ می‌باشد که حاکی از پایایی مناسب مدل دارد. در این تحقیق پایایی متغیرها در حد مطلوب قرار دارد. جدول زیر نشان می‌دهد که پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ برای هر ۶ شاخص پرسشنامه در حد مناسب و مطلوب می‌باشد. جدول (۱) پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد:

جدول ۱. پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ	متغیرهای تحقیق
0.862215	0.785651	بهبود برنامه‌های تربیت بدنی
0.839092	0.782148	ابزارهای یادگیری
0.838273	0.785885	اطلاعات و منابع
0.862175	0.802411	نگرش مثبت
0.884470	0.840080	مشارکت خانواده و جامعه
0.735591	0.542384	ابزارهای ارزیابی

برای پاسخ‌گویی به فرضیات پژوهش از PLS که یک فن مدل‌سازی مسیر واریانس محور است و امکان بررسی نظریه و سنجه‌ها را به طور همزمان فراهم می‌سازد، استفاده شد. در مدل‌های PLS دو مدل آزمون می‌شود مدل بیرونی که هم ارز مدل اندازه‌گیری و مدل درونی مشابه مدل ساختاری در مدل‌های معادلات ساختاری است. از این‌رو در این بخش ابتدا مدل بیرونی ارائه و سپس به مدل درونی تحقیق پرداخته می‌شود. مدل بیرونی در PLS هم ارز مدل اندازه‌گیری در معادلات ساختاری است. مدل بیرونی در برگیرنده روایی همگرا و واگرا، پایایی ترکیبی و بررسی بار عاملی گویه‌های مربوط به سازه‌های تحقیق می‌باشد. پایایی ترکیبی (پایایی مرکب) بیانگر میزان همبستگی سوالات یک بعد به یکدیگر برای برازش کافی مدل‌های اندازه‌گیری را مشخص می‌کند هرگاه یک یا چند خصیصه از طریق دو یا چند روش اندازه‌گیری شوند همبستگی بین این اندازه‌گیری‌ها دو شاخص مهم اعتبار را فراهم می‌سازد. اگر همبستگی بین نمرات آزمون‌هایی که خصیصه واحدی را اندازه‌گیری می‌کند، بالا باشد، پرسشنامه دارای اعتبار همگرا می‌باشد. وجود این همبستگی برای اطمینان از این که آزمون آنچه را که باید سنجیده شود می‌سنجد، ضروری است. برای روایی همگرا میانگین واریانس استخراج (AVE) و پایایی مرکب (CR) محاسبه می‌شود. پایایی ترکیبی (پایایی مرکب) بیانگر میزان همبستگی سوالات یک بعد به یکدیگر برای برازش کافی مدل‌های اندازه‌گیری را مشخص می‌کند (فورنر و لارکر، ۱۹۸۱). هرگاه یک یا چند خصیصه از طریق دو یا چند روش اندازه‌گیری شوند همبستگی بین این اندازه‌گیری‌ها دو شاخص مهم اعتبار را فراهم می‌سازد. اگر همبستگی بین نمرات آزمون‌هایی که خصیصه واحدی را اندازه‌گیری می‌کند، بالا باشد، پرسشنامه دارای اعتبار همگرا می‌باشد. وجود این همبستگی برای اطمینان از این که آزمون آنچه را که باید سنجیده شود می‌سنجد، ضروری است. برای

روایی همگرا میانگین واریانس استخراج (AVE) و پایایی مرکب (CR) محاسبه می‌شود. باید روابط $CR > 7/0$ و $CR > 5/0$ ، $AVE >$ برقرار باشد. در مدل‌یابی PLS، یکی دیگر از معیارهای مناسب برای ارزیابی مدل بیرونی این است که سازه باید بیش‌ترین واریانس مشترک را با نشانگرهایش نسبت به اشتراک آن با سازه‌های دیگر در یک مدل معین داشته باشد. برای این ارزیابی محققین استفاده از میانگین واریانس استخراج شده (AVE) یعنی میانگین واریانس مشترک بین سازه و نشانگرهایشان را پیشنهاد می‌کنند. در این معیار که نشان دهنده روایی ابزار اندازه‌گیری است، فرض بر این است که متغیر پنهان مورد نظر واریانس مشترک بیشتری با نشانگرهای تعیین شده نسبت به هر متغیر پنهان دیگری دارد.

معیار دوم از بررسی مدل‌های اندازه‌گیری، روایی همگرا است که به بررسی همبستگی هر متغیر با سؤالات (شاخص‌ها) خود می‌پردازد. معیار AVE نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر متغیر با سؤالات خود می‌باشد. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک متغیر با سؤالات خود را نشان می‌دهد که هرچه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است. با توجه به جدول زیر و روش فورنل و لارکر (۱۹۸۱) که مقدار مناسب برای AVE را $0/4$ به بالا معرفی کرده‌اند. برای تمامی متغیرها مقدار AVE بیشتر یا مساوی $0/4$ می‌باشد. جدول (۲) روایی همگرا متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد:

جدول ۲. روایی همگرا متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	AVE
بهبود برنامه‌ها	0.511330
ابزار یادگیری	0.611002
اطلاعات و منابع	0.475789
نگرش مثبت	0.426430
مشارکت خانواده و جامعه	0.503541
ابزارهای ارزیابی	0.533599

با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ $0/7$ ، برای پایایی ترکیبی $0/7$ و برای AVE $0/4$ می‌باشد و تمامی معیارها در قسمت سنجش بارهای عاملی مقدار مناسبی دارند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی همگرای را تأیید کرد. جهت بررسی روایی واگرا از ماتریسی استفاده می‌کنیم که توسط فورنل و لارکر (۱۹۸۱) ابداع شده است. مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در قطر اصلی این ماتریس قرار دارد و سایر خانه‌های ماتریس میزان همبستگی بین متغیرهای مکنون است.

جدول ۳. روایی واگرا با ماتریس

متغیرهای تحقیق	بهبود برنامه‌ها	ابزار یادگیری	اطلاعات و منابع	نگرش مثبت	مشارکت خانواده	ابزارهای ارزیابی
بهبود برنامه‌ها	0.845325					
ابزار یادگیری	0.375273	0.789548				
اطلاعات و منابع	0.394495	0.358965	0.845712			
نگرش مثبت	0.388326	0.230535	0.270383	0.798632		
مشارکت خانواده و جامعه	0.369906	0.472831	0.447494	0.562287	0.813205	
ابزارهای ارزیابی	0.382726	0.321470	0.236030	0.235541	0.297506	0.784852

همان گونه که در جدول فوق مشخص شده است، مقدار جذر AVE هر متغیر از مقدار همبستگی دو متغیر بیشتر است. همان گونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در پژوهش که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی میان آن‌ها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از این رو می‌توان اظهار داشت که در تحقیق، متغیرها (متغیرهای مکنون) در مدل، تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارند تا با متغیرهای دیگر. به بیان دیگر، روایی واگرایی مدل در حد مناسبی است.

جهت تعیین پایایی سنج‌ها در روش معادلات ساختاری با استفاده از پیل‌اس از بار عاملی آن‌ها استفاده می‌شود. این معیار نشان‌دهنده همبستگی این سنج‌ها در سازه مربوطه می‌باشد. جدول شماره (۴) بار عاملی و مقدار آماره T برای گویه‌های پرسشنامه نشان می‌دهد. بنابر نظر هالند حداقل میزان قابل قبول برای بار عاملی هر یک از گویه‌ها برابر با ۰/۴ می‌باشد و گویه‌هایی که بار عاملی آن‌ها کمتر از این میزان باشد باید از فرآیند آزمون کنار گذاشته شوند (هالند^۱، ۱۹۹۹).

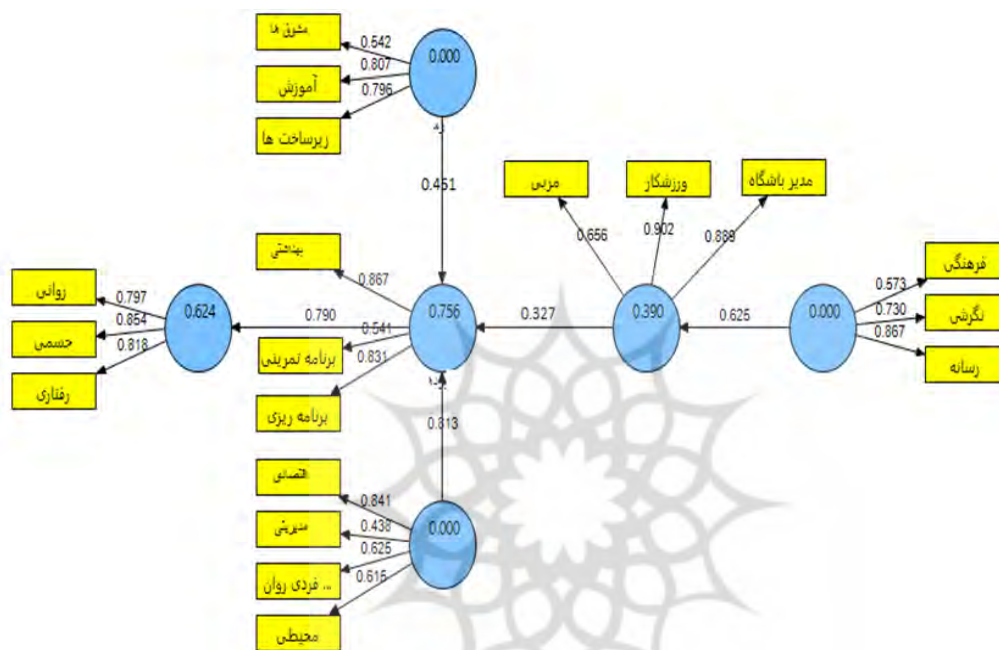
جدول ۴. بررسی ضرایب بارهای عاملی

متغیرهای تحقیق	بهبود برنامه‌ها	ابزارهای یادگیری	اطلاعات و منابع	نگرش مثبت	مشارکت خانواده و جامعه	ابزارهای ارزیابی
فرهنگی	0.571318					
نگرشی	0.658419					
رسانه	0.683710					
زیرساخت‌ها			0.688619			
آموزش			0.691185			
مشوق‌ها			0.609975			
فردی روان‌شناختی				0.661829		
محیطی				0.688003		
اقتصادی				0.796631		
مدیریتی				0.761063		
برنامه‌تمرینی		0.647203				
برنامه‌ریزی		0.884100				
بهداشتی		0.884100				
روانی					0.780875	
جسمی					0.853142	
رفتاری					0.759845	
ارزیابی						1000000

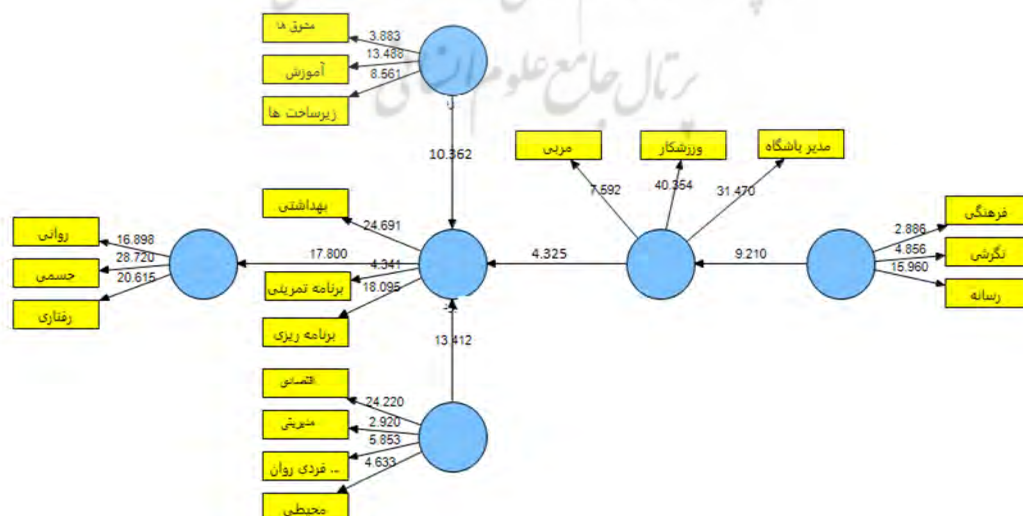
با توجه به نتایج مندرج در جداول (۴) مقدار بار عاملی بدست آمده برای گویه‌های مربوط به هر یک از سازه‌ها بالاتر از ۰/۴ می‌باشد؛ بنابراین می‌توانیم نتیجه بگیریم که گویه‌های مورد استفاده برای سازه‌های تحقیق توانایی تبیین سازه مورد نظر را دارند.

^۱. Hulland

پس از آزمون مدل بیرونی لازم است تا مدل درونی که نشانگر ارتباط بین متغیرهای مکنون پژوهش، ارائه شود. خروجی به دست آمده از اجرای مدل حاوی ضرایب استاندارد شده و ضرایب معناداری T در نمودار شماره (۱ و ۲) آمده است. وقتی مقدار T مربوط به یک مسیر در بازه بیشتر از ۱/۹۶ باشد بیانگر معنادار بودن تأثیر سازه‌های مشخص در آن مسیر بر یکدیگر و در پی آن تأیید فرضیه تحقیق می‌باشد (وینزی^۱ و همکاران، ۲۰۱۰). اعداد نوشته شده بر روی خطوط در حالت استاندارد، در واقع ضرایب بتا حاصل از معادله رگرسیون میان متغیرها است که همان ضریب مسیر است.

نمودار ۱. مدل آزمون شده پژوهش در حالت ضرایب استاندارد

نمودار ۲. مدل آزمون شده پژوهش در حالت معناداری

^۱. Vinzi

بحث و نتیجه‌گیری

مشارکت ورزشی در مدارس تربیت‌بدنی نقشی اساسی در شکل‌دهی به ساختار روان‌شناختی و جامعه‌شناختی دانش‌آموزان ایفا می‌کند؛ از یک سو با تقویت عزت‌نفس، کاهش استرس، افزایش انگیزش و ارتقای سلامت روان، زمینه رشد فردی و هیجانی آنان را فراهم می‌آورد و از سوی دیگر با پرورش مهارت‌های اجتماعی نظیر همکاری، مسئولیت‌پذیری، احترام متقابل و هویت جمعی، بستر تعاملات سازنده و انسجام اجتماعی را تقویت می‌سازد؛ بدین ترتیب، مشارکت ورزشی نه تنها به ارتقای سلامت جسمانی و روانی دانش‌آموزان منجر می‌شود، بلکه به‌عنوان عاملی کلیدی در پرورش سرمایه اجتماعی و نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال و پویا در محیط مدرسه عمل می‌کند.

نتایج تحقیق حاضر نشان داد، ارتقای کیفیت و بهبود برنامه‌های تربیت‌بدنی در مدارس، به‌ویژه از طریق توجه به مشارکت ورزشی دانش‌آموزان، نقش تعیین‌کننده‌ای در تقویت انگیزش، ارتقای سطح فعالیت بدنی و شکل‌گیری نگرش مثبت به ورزش دارد. این یافته بیانگر آن است که اختصاص دادن فرصت‌های مشارکتی در کلاس‌های تربیت‌بدنی می‌تواند یک رویکرد نوین برای بسیاری از معلمان به شمار آید و به افزایش جذابیت و اثربخشی این درس کمک نماید. در همین راستا، نتایج تحقیقات زارع و همکاران (۱۴۰۴)، بورک و همکاران (۲۰۲۳)، سانچز و همکاران (۲۰۲۰) و وایت و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا با نتایج این بخش از تحقیق می‌باشد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که پیوند دادن فعالیت‌های درون‌مدرسه‌ای با فرصت‌های مشارکت خارج از مدرسه، زمینه‌ای برای ایجاد سبک زندگی فعال و پایدار در میان دانش‌آموزان فراهم می‌سازد. در همین راستا، نتایج سانچز و همکاران (۲۰۲۰) و وایت و همکاران (۲۰۱۸) تأکید کردند که بهره‌گیری از مشارکت خارج از مدرسه به‌عنوان بخشی از برنامه‌های تربیت‌بدنی با کیفیت بالا، موجب ارتقای سطح یادگیری و علاقه‌مندی دانش‌آموزان به فعالیت‌های ورزشی می‌شود. همچنین، یافته‌های زارع و همکاران (۱۴۰۴) و بورک و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد که توسعه حرفه‌ای مستمر معلمان و افزایش آگاهی آنان نسبت به اهمیت مشارکت فعال، نقشی کلیدی در موفقیت برنامه‌های تربیت‌بدنی دارد. این امر بدین معناست که اگر معلمان درک عمیق‌تری از مشارکت ورزشی داشته باشند و مهارت‌های لازم برای اجرای مؤثر آن را کسب کنند، می‌توانند محیط یادگیری مثبت‌تری ایجاد کنند که نه تنها به رشد جسمانی بلکه به رشد اجتماعی و روانی دانش‌آموزان نیز یاری رساند. در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که برنامه‌های تربیت‌بدنی مدارس باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که علاوه بر فراهم آوردن فرصت برابر برای فعالیت بدنی همه دانش‌آموزان، به انتقال مهارت‌ها و دانش موردنیاز برای تداوم فعالیت بدنی در طول زندگی نیز بپردازند.

نتایج تحقیق نشان داد که ابزارهای یادگیری در درس تربیت‌بدنی می‌توانند نقشی اساسی در افزایش مشارکت ورزشی دانش‌آموزان ایفا کنند. نتایج تحقیقات مهیا و همکاران (۱۴۰۳) و بورک و همکاران (۲۰۲۳) با نتایج این بخش از تحقیق همخوانی دارد. نتایج این بخش از تحقیق و تحقیقات همسو نشان می‌دهد. محدودیت زمانی کلاس‌های تربیت‌بدنی در بسیاری از مدارس موجب می‌شود فرصت کافی برای یادگیری و فعالیت بدنی فراهم نشود، در حالی که طراحی تکالیف مشارکتی و برنامه‌های تکمیل‌کننده خارج از کلاس می‌تواند این کمبود را جبران کند. یافته‌ها نشان داد که با ارائه تکالیف هدفمند، معلمان قادر خواهند بود علاوه بر ارتقای سطح فعالیت بدنی دانش‌آموزان، فرصت یادگیری مهارت‌های شناختی و اجتماعی آنان را نیز افزایش دهند. از این منظر، تربیت‌بدنی تنها به پرورش مهارت‌های جسمانی محدود نمی‌شود، بلکه ابزاری کارآمد برای رشد روانی، شناختی و جامعه‌شناختی دانش‌آموزان نیز به شمار می‌آید. مشارکت در فعالیت‌های ورزشی می‌تواند انگیزه درونی، عزت‌نفس و احساس مسئولیت دانش‌آموزان را تقویت کرده و هم‌زمان زمینه‌ای برای ایجاد تعاملات مثبت اجتماعی، همکاری و انسجام گروهی فراهم آورد؛ بنابراین، یک برنامه

تربیت‌بدنی با کیفیت بالا باید علاوه بر تمرکز بر فعالیت‌های بدنی، با بهره‌گیری از ابزارهای یادگیری متنوع و راهکارهای مشارکتی، فرصت پرورش همه‌جانبه دانش‌آموزان را در ابعاد جسمانی، روانی و اجتماعی فراهم آورد.

یافته‌های تحقیق نشان داد که اطلاعات و منابع آموزشی در مدارس تربیت‌بدنی نقش اساسی در ارتقای مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه دارند و این مشارکت به شدت تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی و جامعه‌شناختی قرار می‌گیرد. نتایج همسو با مطالعات تراوکا و همکاران (۲۰۲۴) و مهیا و همکاران (۱۴۰۳) بیانگر آن است که در فرایند یادگیری و مشارکت ورزشی، دانش‌آموزان زمانی می‌توانند عملکرد موفق‌تری داشته باشند که به منابع و اطلاعات کافی دسترسی داشته و دستورالعمل‌های روشن و مشخص از سوی معلم دریافت کنند. از آنجا که مشارکت ورزشی اغلب خارج از محیط کلاس و بدون حضور مستقیم معلم اتفاق می‌افتد، ارائه دستورالعمل‌های شفاف برای دانش‌آموزان ضروری است تا بدانند دقیقاً چه انتظاراتی از آن‌ها وجود دارد. در این شرایط، معلم تربیت‌بدنی با هدایت هدفمند و ارائه راهنمایی‌های روشن می‌تواند تجربه‌ای موفق‌تر و اثربخش‌تر از مشارکت را برای دانش‌آموزان رقم بزند. افزون بر این، فراهم بودن منابع آموزشی و تجهیزاتی نظیر گام‌سنج‌ها، توپ‌ها یا امکانات ورزشی مورد نیاز، عامل مهمی در کیفیت مشارکت دانش‌آموزان است. همان‌گونه که بورک و همکاران (۲۰۲۳) تأکید کرده‌اند، کمبود منابع می‌تواند نه تنها اثربخشی تکالیف مشارکتی را کاهش دهد، بلکه حتی اثرات منفی بر انگیزه و علاقه دانش‌آموزان نسبت به فعالیت‌های بدنی داشته باشد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که کیفیت مشارکت ورزشی در مدارس تربیت‌بدنی ارتباط مستقیم با دسترسی به اطلاعات و منابع آموزشی دارد. بنابراین، برای ارتقای مشارکت دانش‌آموزان، ضروری است که معلمان تربیت‌بدنی دستورالعمل‌های روشن ارائه دهند، به تخصیص منابع و تجهیزات مورد نیاز توجه داشته باشند و محیطی فراهم سازند که در آن دانش‌آموزان بتوانند به‌طور مستقل و مؤثر به فعالیت‌های ورزشی بپردازند. این امر در نهایت به افزایش انگیزه، ارتقای مهارت‌های فردی و اجتماعی و نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال در میان نوجوانان منجر خواهد شد.

یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که نگرش مثبت به درس تربیت‌بدنی عاملی تعیین‌کننده در میزان مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز است. این یافته نشان می‌دهد که عوامل روان‌شناختی مانند انگیزش، عزت‌نفس و علاقه به فعالیت بدنی، در کنار عوامل جامعه‌شناختی همچون حمایت والدین، روابط همسالان و نگرش معلمان، به‌طور مستقیم بر مشارکت ورزشی دانش‌آموزان اثرگذارند. نتایج این پژوهش همسو با یافته‌های مصلحی‌فرد و همکاران (۱۴۰۳) و پالم (۲۰۲۲) بیان می‌کند که نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به تربیت‌بدنی می‌تواند مشارکت آنان را معنادارتر و پایدارتر کند و کیفیت یادگیری در این حوزه را افزایش دهد. حفظ نگرش مثبت در دانش‌آموزان، مستلزم ایجاد تجربه‌های جذاب و معنادار در کلاس‌های تربیت‌بدنی است. زمانی که دانش‌آموزان درس تربیت‌بدنی را با لذت، هیجان و ارزشمندی همراه بدانند، احتمال تداوم فعالیت‌های بدنی آنان افزایش می‌یابد. یکی از راهکارهای مؤثر برای این امر، درگیر کردن والدین در فرایند مشارکت ورزشی است؛ به‌عنوان مثال، زمانی که تکالیف عملی دانش‌آموزان توسط والدین تأیید یا پیگیری می‌شود، علاوه بر تقویت حس مسئولیت‌پذیری دانش‌آموز، والدین نیز نسبت به اهمیت تربیت‌بدنی آگاه‌تر می‌شوند؛ از سوی دیگر، نگرش و نقش معلمان تربیت‌بدنی نیز در این زمینه بسیار حیاتی است. اگر معلمان تنها از مشارکت به‌عنوان ابزاری برای جبران غیبت یا تکلیف تکمیلی استفاده کنند، ظرفیت اصلی آن نادیده گرفته می‌شود. اما زمانی که معلمان نگرش مثبتی نسبت به مشارکت فعال داشته باشند و از آن به‌عنوان ابزار یادگیری و رشد چندبعدی دانش‌آموزان بهره‌گیرند، کیفیت برنامه‌های تربیت‌بدنی به‌طور چشمگیری افزایش می‌یابد. یافته‌های پالم (۲۰۲۲) نیز مؤید این نکته است که نگرش معلم، نقش مستقیم در ادراک و انگیزش دانش‌آموزان دارد. در بعد روان‌شناختی، نگرش مثبت می‌تواند با تقویت انگیزش درونی، کاهش اضطراب و افزایش اعتمادبه‌نفس، مشارکت دانش‌آموزان را ارتقا دهد. در بعد جامعه‌شناختی نیز، این نگرش موجب تقویت

تعاملات گروهی، افزایش حس تعلق اجتماعی و بهبود روابط همسالان می‌شود. به بیان دیگر، نگرش مثبت نه تنها بر رفتار فردی اثرگذار است، بلکه می‌تواند بستری برای ارتقای سرمایه اجتماعی در مدرسه فراهم سازد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تقویت نگرش مثبت به درس تربیت‌بدنی یکی از مؤثرترین راهبردها برای ارتقای مشارکت ورزشی دانش‌آموزان است. دستیابی به این هدف نیازمند برنامه‌ریزی معلمان، حمایت والدین و ایجاد محیطی جذاب و انگیزشی در مدارس است. چنین رویکردی می‌تواند در کنار ارتقای سلامت جسمی، به رشد روانی، اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان کمک کرده و در نهایت منجر به شکل‌گیری سبک زندگی فعال و پایدار در میان نسل جوان شود.

یافته‌های تحقیق نشان داد که مشارکت خانواده و جامعه نقشی کلیدی و تعیین‌کننده در ارتقای سطح مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز دارد. در واقع، حمایت عاطفی، مالی و رفتاری خانواده از یک‌سو، و فراهم آوردن بسترهای اجتماعی و فرهنگی از سوی جامعه از سوی دیگر، می‌تواند انگیزه و تمایل دانش‌آموزان به حضور در فعالیت‌های ورزشی را به شکل چشمگیری افزایش دهد. این نتایج با پژوهش‌های عسگری و همکاران (۱۴۰۴) و حاجی‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد که در آن‌ها نیز به نقش محیط خانواده و نهادهای اجتماعی در تقویت مشارکت ورزشی نوجوانان اشاره شده است. علاوه بر این، نتایج تحقیق حاضر تأکید می‌کند که نبود چنین حمایت‌هایی می‌تواند مانعی جدی در مسیر شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به ورزش و استمرار فعالیت‌های بدنی باشد؛ بر این اساس، توجه به ابعاد روان‌شناختی و جامعه‌شناختی ورزش در مدارس، به‌ویژه در قالب سیاست‌های آموزشی، برنامه‌های مدرسه‌ای و تعامل سازنده میان خانواده و جامعه، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر محسوب می‌شود. در نهایت، می‌توان گفت که توسعه مشارکت ورزشی دانش‌آموزان نیازمند هم‌افزایی میان سه رکن اساسی یعنی مدرسه، خانواده و جامعه است و این امر می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای سلامت جسمی و روانی، افزایش سرمایه اجتماعی و تقویت هویت ورزشی در میان نسل جوان گردد.

یافته‌های تحقیق نشان داد که ابزارهای ارزیابی در درس تربیت‌بدنی نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در ارتقای مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز دارند و این نقش تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی و جامعه‌شناختی است. نتایج این بخش با پژوهش‌های بورک و همکاران (۲۰۲۳) و مهیا و همکاران (۱۴۰۳) همخوانی دارد. بسیاری از برنامه‌های تربیت‌بدنی، همانند یافته بورک و همکاران (۲۰۲۳) بیشتر به ارزیابی جنبه‌های اجرایی مانند حضور در کلاس، رعایت لباس مناسب و مشارکت ظاهری توجه دارند؛ با این حال، برای افزایش مشارکت واقعی و اثربخش، توجه به انگیزش، نگرش، و عوامل روان‌شناختی و اجتماعی ضروری است. تحقیقات نشان می‌دهد که هر زمان روش یا ابزار جدیدی معرفی می‌شود، ممکن است مقاومت‌هایی در میان دانش‌آموزان یا حتی معلمان ایجاد شود؛ بنابراین، شناسایی فرآیندهای تعیین‌کننده مشارکت و ارزیابی انگیزش دانش‌آموزان می‌تواند به پیش‌بینی و ارتقای تداوم فعالیت‌های ورزشی کمک کند. عوامل روان‌شناختی مانند انگیزه درونی، اعتمادبه‌نفس و خودکارآمدی، و عوامل جامعه‌شناختی مانند حمایت خانواده، تعامل با همسالان و نقش معلمان، به‌طور مستقیم بر مشارکت دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارند و در رشد همه‌جانبه آنان نقش کلیدی دارند. از منظر جامعه‌شناختی، مشارکت ورزشی نه تنها سلامت جسمانی دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد، بلکه تعاملات اجتماعی، همبستگی گروهی و شکل‌گیری هویت جمعی را تقویت می‌کند. از دیدگاه روان‌شناختی، ورزش تربیتی با افزایش اعتمادبه‌نفس، کاهش اضطراب، بهبود مهارت‌های مقابله‌ای و تقویت انگیزه، به رشد شخصیتی و سلامت روانی دانش‌آموزان کمک می‌کند. مطالعات داخلی و خارجی نشان می‌دهند که کمبود امکانات، ضعف مدیریت، محدودیت منابع مالی و انسانی و نبود شبکه‌سازی مؤثر بین نهادهای مرتبط، از موانع اصلی توسعه ورزش تربیتی در مدارس به شمار می‌آیند؛ بنابراین، برنامه‌ریزی جامع و راهبردی با مشارکت همه ذینفعان، از جمله وزارت آموزش و پرورش، خانواده‌ها و انجمن‌های ورزشی، برای رفع این موانع ضروری است. بازنگری و بهبود سیاست‌ها و برنامه‌های مدیریتی در حوزه ورزش مدارس، با تأکید بر فرآیندهای پویا

و مشارکتی، می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای مشارکت واقعی دانش‌آموزان و رشد همه‌جانبه آنان شود. سیاست‌گذاران در تدوین برنامه‌های توسعه ورزش دانش‌آموزی باید به عوامل روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، نیازها و نگرش‌های دانش‌آموزان و مسیرهای مشارکت ورزشی توجه ویژه داشته باشند تا زمینه‌ای برای پرورش استعدادها و ورزشی، ارتقای سلامت جسمی و روانی و نهادینه‌سازی سبک زندگی فعال در نسل آینده فراهم گردد.

نتایج نهایی تحقیق نشان داد که مجموعه‌ای از عوامل شامل بهبود برنامه تربیت‌بدنی، ابزارهای یادگیری، دسترسی به اطلاعات و منابع، نگرش مثبت دانش‌آموزان، مشارکت خانواده و جامعه و ابزارهای ارزیابی نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در ارتقای مشارکت ورزشی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر تبریز ایفا می‌کنند. این عوامل از منظر روان‌شناختی، با افزایش انگیزه، اعتمادبه‌نفس و مهارت‌های مقابله‌ای و از دیدگاه جامعه‌شناختی، با تقویت تعاملات اجتماعی، همبستگی گروهی و شکل‌گیری هویت جمعی، موجب تداوم و کیفیت مشارکت در فعالیت‌های ورزشی می‌شوند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ترکیب این عوامل، به‌ویژه تعامل مثبت میان مدرسه، خانواده و جامعه و بهره‌گیری از ابزارهای ارزیابی و منابع آموزشی مناسب، می‌تواند مشارکت فعال دانش‌آموزان را به‌طور پایدار افزایش دهد و زمینه‌ساز توسعه سبک زندگی فعال، ارتقای سلامت جسمی و روانی و رشد همه‌جانبه شخصیت دانش‌آموزان گردد. این یافته‌ها تأکید می‌کنند که سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی باید در طراحی برنامه‌های تربیت‌بدنی، توجه ویژه‌ای به این عوامل داشته باشند و محیطی حمایتی، انگیزشی و مشارکتی فراهم کنند تا اهداف آموزشی و سلامت دانش‌آموزان به‌صورت هم‌زمان محقق شود.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله از همکاری تمامی افراد شرکت‌کننده در این پژوهش تشکر و قدردانی می‌نمایند. همچنین از داوران محترم، جهت ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌گردد.

منابع

- برقی، سید هاشم؛ مشکل‌گشا، الهام؛ عسکری، احمد رضا. (۱۴۰۴). "طراحی مدل تربیت معلم تربیت بدنی: مبتنی بر رویکرد جامعه‌شناختی ورزش ایران". [مطالعات جامعه‌شناسی ورزشی](https://doi.org/10.30486/4S.2024.1129720) <https://doi.org/10.30486/4S.2024.1129720>
- بهزادنی، بهزاد؛ جبار عطیه، لیث؛ زمانی ثانی، سیدحجت. (۱۴۰۴). "نقش عوامل محیط نیاز بر میزان مشارکت ورزشی". [جغرافیا و روابط انسانی](https://doi.org/10.22034/gahr.2025.515027.2440)، ۷(۴)، ۱۳۷-۱۵۷. <https://doi.org/10.22034/gahr.2025.515027.2440>
- ریوندی، فهیمه؛ نوربخش، مهوش؛ کهندل، مهدی؛ نوربخش، پریش. (۱۴۰۳). "فرا ترکیب عوامل و موانع مؤثر بر مشارکت دانش‌آموزان ایرانی در فعالیت‌های ورزشی". [نوآوری در مدیریت ورزش](https://doi.org/10.22034/gahr.2025.515027.2440)، ۱(۳)، ۹۸-۱۱۳.
- زارع، علیرضا، شمسی‌پور دهکردی، پروانه؛ بیگ، میثم. (۱۴۰۴). "تحلیل ظرفیت‌های مشارکت ورزشی در ارتقای هوش بدنی کودکان". [مطالعات روان‌شناسی ورزشی](https://doi.org/10.22089/spsyj.2025.18134.2578)، (e4649). <https://doi.org/10.22089/spsyj.2025.18134.2578>
- عسگری، حسن؛ شیرازی‌نژاد، رحیم؛ میرحسینی، سیدمحمدعلی. (۱۴۰۴). "ارائه چهارچوب سطح سلامت خانواده‌ها با رویکرد مشارکت ورزشی پایدار: یک مرور سیستماتیک". [مجله علمی پزشکی جندی‌شاپور](https://doi.org/10.32592/jsmj.24.1.25)، <https://doi.org/10.32592/jsmj.24.1.25>
- قبادی، بیتا؛ بهرامی، شهاب؛ عیدی، حسین. (۱۴۰۱). "طراحی مدل استعدادیابی ورزش دانش‌آموزی با تأکید بر عوامل روان‌شناختی". [مطالعات روان‌شناسی ورزشی](https://doi.org/10.22089/spsyj.2021.10242.2133)، ۱۱(۴۰)، ۸۵-۱۰۶. <https://doi.org/10.22089/spsyj.2021.10242.2133>

مرادی، وحید. حاتمی، خیدان. مرادی، جلیل. (۱۳۹۶). "ارتباط انگیزه مشارکت ورزشی و رضایت‌مندی ورزشکاران رشته‌های منتخب ورزشی". *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، ۶ (۱۹)، ۴۳-۵۶. <https://doi.org/10.22089/spsyj.2017.2551.1264>

مصلحی‌فرد، بهناز؛ برقی مقدم، جعفر؛ نجف‌زاده؛ محمدرحیم؛ جنانی، حمید. (۱۴۰۳). "تأثیر سبک اسنادی و راهبرد تفکر در توسعه مشارکت ورزشی". *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، ۱۳ (۴۷)، ۶۳-۷۸. <https://doi.org/10.22089/spsyj.2023.14757.2396>

مهیا، محمدنور؛ احسانی، محمد؛ صفاری، مرجان؛ نوروزی سید حسینی، رسول. (۱۴۰۳). "تدوین مدل توسعه ورزش آموزشی ایران". *نشریه مدیریت ورزشی*، ۱۶ (۱)، ۱۱۶-۱۲۹. <https://doi.org/10.22059/jsm.2022.350965.3056>

حاجی‌زاده، سجاد؛ نادریان جهرمی، نادر؛ نوغانی دخت بهمنی، محسن؛ میرصفیان، حمیدرضا. (۱۳۹۹). "اجتماعی شدن از طریق مشارکت ورزشی: مروری سیستماتیک". *فصلنامه علمی مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۹ (۵۰)، ۱۴۹ - ۱۷۲.

- Bourke, M., Hilland, T. A., & Craike, M. (2023). Domain specific association between physical activity and affect in adolescents' daily lives: An ecological momentary assessment study. *Psychology & Health*, 38(3), 369-388. <https://doi.org/10.1080/08870446.2021.1965603>
- Cachon Zagalaz, J., Carrasco-Venturelli, H., Sanchez-Zafra, M., & Zagalaz-Sanchez, M. L. (2023). Motivation toward physical activity and healthy habits of adolescents: A systematic review. *Children*, 10(4), 659. <https://doi.org/10.3390/children10040659>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Diaz, S., Gonzalez, M., Vicedo, J. C., & Sanchez, G. F. (2019). Can we motivate students to practice physical activities and sports through models-based practice? A systematic review and meta-analysis of psychosocial factors related to physical education. *Frontiers in Psychology*, 10, 2115. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.02115>
- Fornell, C., & Larcker, D. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hulland, J. (1999). Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies. *Strategic Management Journal*, 20(2), 195-204.
- Murphy, J., McGrane, B., White, R. L., & Sweeney, M. R. (2022). Self-esteem, meaningful experiences and the rocky road—contexts of physical activity that impact mental health in adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(23), 15846. <https://doi.org/10.3390/ijerph192315846>
- Odok, E. A., Onabe, D. B., Ekpo, E. E., & Osaji, N. N. (2024). Learning environment and sports participation among secondary school students in Ikot Ekpen Local Government Area of Akwa Ibom State, Nigeria. *Inter-Disciplinary Journal of Science Education*, 5(1), 123-131. <https://ij-sed.com/13.12.Learning>
- Palmer, K. (2022). Testing an intervention to increase adolescent autonomous motivation for physical activity and moderate-to-vigorous physical activity among rural adolescents. *Michigan State University, ProQuest Dissertations & Theses*, 29397848.

- Phipps, D. J., Green, W. T., Lintunen, T., Knittle, K., & Hagger, M. S. (2025). Linking autonomy-supportive parenting with their children's autonomous motivation toward, and participation in, physical activity. *International Journal of Behavioral Medicine*, 1–7. <https://doi.org/10.1007/s12529-025-10358-x>
- Sánchez Oliva, D., Mouratidis, A., Leo, F. M., Chamorro, J. L., Pulido, J. J., & García Calvo, T. (2020). Understanding physical activity intentions in physical education context: A multi-level analysis from the self-determination theory. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 799. <https://doi.org/10.3390/ijerph17030799>
- Teraoka, E., Lobo de Diego, F. E., & Kirk, D. (2024). Examining how observed need-supportive and need-thwarting teaching behaviours relate to pupils' affective outcomes in physical education. *European Physical Education Review*, 30(1), 105–121. <https://doi.org/10.1177/1356336X231186751>
- Vinzi, V. E., Chin, W. W., Henseler, J., & Wang, H. (2010). *Handbook of partial least squares: Concepts, methods and applications*. Springer.
- White, R. L., Parker, P. D., Lubans, D. R., MacMillan, F., Olson, R., Astell-Burt, T., & Lonsdale, C. (2018). Domain-specific physical activity and affective wellbeing among adolescents: An observational study of the moderating roles of autonomous and controlled motivation. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 15(1), 87. <https://doi.org/10.1186/s12966-018-0722-0>